

Vlada Crne Gore

**PREGOVARAČKA POZICIJA CRNE GORE ZA MEĐUVLADINU KONFERENCIJU O
PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI
POGLAVLJE 25 – NAUKA I ISTRAŽIVANJE**

Podgorica, 15. novembra 2012.

Crna Gora prihvata pravnu tekovinu Evropske unije u oblasti nauke i istraživanja koja je na snazi dana 15. novembra 2012. i ne očekuje poteškoće u sprovođenju pravne tekovine Evropske unije do trenutka pristupanja.

Crna Gora ne traži trajna izuzeća niti prelazne periode za sprovođenje pravne tekovine Evropske unije u ovom poglavlju.

1. ISTRAŽIVAČKA POLITIKA – INSTITUCIONALNI OKVIR

U oblasti nauke i istraživanja, Crna Gora je uskladila svoj pravni sistem s Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije i usvojenim ciljevima, smjernicama i prioritetima Evropske unije u ovoj oblasti. Takođe, Crna Gora je prihvatila učešće u Okvirnom programu za istraživanje Evropske unije – FP7 i izražava namjeru da učestvuje u novom okvirnom programu HORIZON 2020, kao i da doprinese aktivnostima Evropske unije koje su utvrđene Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije.

Istraživačka politika u Crnoj Gori se realizuje kroz nacionalne programe od opšteg interesa i međunarodne programe i projekte.

Institucionalni okvir i naučnoistraživačka zajednica omogućavaju realizaciju ove politike. Institucionalni okvir čine: Skupština, Vlada, Ministarstvo nauke, Savjet za naučnoistraživačku djelatnost i naučnoistraživačka zajednica (Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, i 46 licenciranih naučnoistraživačkih ustanova koje su upisane u Registar Ministarstva nauke – univerziteti, instituti, fakulteti i preduzeća).

Centralnu ulogu u institucionalnom okviru ima Ministarstvo nauke s obzirom da sprovodi Strategiju naučnoistraživačke djelatnosti i politiku koja se odnosi na istraživanje i inovacije; da je odgovorno za sprovođenje i finansiranje istraživačke djelatnosti u zemlji kroz nacionalne i međunarodne programe od opšteg interesa; da pregovara i sprovodi bilateralne i regionalne sporazume o naučnoj i tehnološkoj saradnji; da zaključuje memorandume, protokole i programe saradnje s ministarstvima i međunarodnim organizacijama.

Naučnoistraživačka politika u Crnoj Gori utvrđena je Zakonom o naučnoistraživačkoj djelatnosti (Službeni list Crne Gore, broj 80/10). U članu 122 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Crne Gore (SSP) utvrđena je saradnja u oblasti istraživanja i tehnološkog razvoja kojom su posebno obuhvaćene prioritetne oblasti povezane sa pravnom tekovinom Evropske unije u ovoj oblasti. Iz tog razloga, aktivnosti Crne Gore u oblasti istraživanja i inovacija redovno se nadgledaju i doprinose integraciji Crne Gore u Evropski istraživački prostor i Inovativnu uniju.

Strategijom naučnoistraživačke djelatnosti (2008 – 2016), koju je Vlada usvojila 2008., utvrđeni su ciljevi, institucionalni okvir, istraživački prioriteti, međunarodna saradnja, finansiranje naučnoistraživačke djelatnosti, i Akcioni plan za sprovođenje Strategije, s mjerama za svaku godinu pojedinačno.

U pripremi je srednjoročna revizija Strategije naučnoistraživačke djelatnosti, čiji je cilj da se Strategija prilagodi novom Zakonu o naučnoistraživačkoj djelatnosti koji je usvojen krajem decembra 2010. i da se utvrde nove mjere za jačanje nacionalnih istraživačkih i inovativnih kapaciteta.

Naučnoistraživačka djelatnost se finansira iz: Budžeta Crne Gore kojim su za ovu djelatnost opredijeljena sredstva u skladu sa Zakonom o budžetu, Kapitalnog budžeta, budžeta naučnoistraživačkih ustanova, međunarodnih sredstava i ulaganja privatnog sektora.

U cilju podsticanja naučne i tehnološke saradnje, Crna Gora će uložiti dodatne napore da ojača svoje institucionalne, administrativne i finansijske kapacitete u predstojećem periodu, kroz povećanje nacionalnog budžeta za nauku, korištenje inostranih programa Evropske unije i, prvenstveno, kroz Instrumente pretpristupne pomoći (IPA) i saradnju s državama članicama Evropske unije i međunarodnim partnerima, posebno kroz FP7 program i naredni program HORIZON 2020.

2. NACIONALNI ISTRAŽIVAČKI PROGRAMI

Nacionalni programi se realizuju kroz programe od opšteg interesa. Najznačajniji među njima je program koji se odnosi na finansiranje nacionalnih naučnoistraživačkih projekata i koji se realizuje na osnovu javnog konkursa. Ovaj program se odnosi na finansiranje: projekata u deset prioriternih istraživačkih oblasti, koji su u potpunosti usklađeni sa prioritetima utvrđenim u okviru FP7; zapošljavanje mladih istraživača (studenata na doktorskim studijama) u naučnoistraživačkim ustanovama u okviru projekata na period od tri godine; i nabavke opreme putem realizacije projekata. Godišnjim konkursom finansiraju se i drugi instrumenti za podsticanje naučnoistraživačke djelatnosti, kao što su: učešće u FP7 i programima COST i EUREKA; promocija nauke i istraživanja u obrazovanju i društvu; saradnja s naučnom dijasporom; doktorske i magistarske studije; studijski boravci po osnovu naučnog usavršavanja u inostranstvu; organizovanje naučnih kongresa u Crnoj Gori; učešće na naučnim kongresima u zemlji i inostranstvu; pretplate na baze naučnoistraživačkih radova; objavljivanje radova u referentnim naučnim časopisima; stimulisanje autora patenata i inovativnih rješenja; i objavljivanje naučnih časopisa.

3. ISTRAŽIVANJE I MEĐUNARODNA SARADNJA

A) –UČEŠĆE U SEDMOM OKVIRNOM PROGRAMU ZA ISTRAŽIVANJE I TEHNOLOŠKI RAZVOJ I OGLEDNE AKTIVNOSTI (2007 – 2013) – FP7

Crna Gora je učestvovala u okvirnim programima Evropske zajednice (FP5, FP6 i prve godine programa FP7) sa statusom treće zemlje. Od 1. januara 2008. Crna Gora učestvuje kao pridružena zemlja u Okvirnom programu Evropske unije za istraživanje, tehnološki razvoj i ogledne aktivnosti – FP7.

Formirana je mreža Nacionalnih kontakt osoba i Crna Gora je imenovala posmatrače u većini upravnih odbora FP7. Pojačani su administrativni kapaciteti Ministarstva nauke kako bi se obezbijedila bolja podrška u širenju informacija, pomoć u pronalaženju odgovarajućih partnera i projekata i pomoć u pripremi predloga projekata i promociji saradnje na istraživanjima sa drugim partnerima i zainteresovanim stranama.

- NUKLEARNA ISTRAŽIVANJA I SARADNJA SA IAEA

Crna Gora do sada nije učestvovala u Okvirnom programu FP7 EURATOM. U predstojećem periodu, održaće se konsultacije s naučnoistraživačkom zajednicom kako

bi se identifikovali prioriteti i buduće aktivnosti za koje bi Crna Gora bila eventualno zainteresovana, imajući u vidu da Crna Gora nije nuklearna zemlja. Crna Gora je članica Međunarodne agencije za atomsku energiju.

B) NOVI OKVIRNI PROGRAM HORIZON 2020

Crna Gora priprema nove smjernice koje se odnose na nauku i istraživanje, kako bi obezbijedila efikasno učešće, kao pridružena zemlja, i u sljedećem Okvirnom programu HORIZON 2020.

C) DRUGI PROGRAMI

Crna Gora je razvila bilateralnu i multilateralnu saradnju u oblastima nauke i tehnologije (COST, EUREKA, program NATO Nauka za mir i bezbjednost, IAEA). Osmam istraživačkih timova iz Crne Gore uključeno je u tekuće akcije programa COST. Zahtjev za pristupanje Crne Gore programu COST je podnijen 24. jula 2012. Crna Gora je članica programa EUREKA od 22. juna 2012. kad je potpisan Memorandum, i učestvuje u 2 projekta. Crna Gora je partnerska zemlja u programu NATO Nauka za mir i bezbjednost od 2006. i učestvuje u 3 projekta.

4. PODRŠKA INOVACIJAMA U CRNOJ GORI

Doprinos Inovativnoj uniji: Stvaranje neophodnih okvirnih uslova

Crna Gora je nedavno usmjerila svoje napore na stimulisanje inovacija.

Osnovne strategije kojima se definišu potrebe i ciljevi u oblasti inovacija su: Strategija naučnoistraživačke djelatnosti (2008 – 2016), Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća (2011 – 2015), Strategija održivog ekonomskog rasta Crne Gore (2012 – 2016) i Nacionalna strategija intelektualne svojine (2012 – 2015). One su u potpunosti u skladu sa pravnom tekovinom Evropske unije i imaju za cilj doprinos Inovativnoj uniji.

Strategije se posebno fokusiraju na: stimulisanje tehnološkog razvoja i inovacija; podizanje svijesti o značaju primjene i razvoja novih tehnologija za postizanje veće tržišne efikasnosti; jačanje finansijske podrške malim i srednjim preduzećima u cilju stimulisanja inovacija i preduzetništva; rast konkurentnosti; saradnju privatnog i državnog sektora; i uključivanje malih i srednjih preduzeća u međunarodne programe naučne i tehnološke saradnje. Ministarstvo nauke podstiče i promovise povećanje inovativnosti u istraživanjima kroz pozive za sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti, koji uključuju sufinansiranje патената, kao i pozive za sufinansiranje nacionalnih naučnoistraživačkih projekata, s posebnim naglaskom na primijenjena i razvojna istraživanja. U cilju podsticanja inovativnosti u privrednom sektoru, obezbijediće se podrška kroz programe za uspostavljanje prvog Centra uspješnosti, Naučno-tehnološkog parka, lokalnih i regionalnih biznis centara, inkubatora, klastera i vaučerskih šema, koji bi trebalo da unaprijede internacionalizaciju i komercijalizaciju istraživanja, ali i povećaju potražnju za konsultantskim uslugama, inovativnosti proizvoda i usluga, poslovnim procedurama, organizacijom i marketingom.

Prava intelektualne svojine i transfer tehnologija

Zakoni koji uređuju oblast intelektualne svojine u Crnoj Gori su u potpunosti usklađeni s evropskim. Strateški okvir čine: Strategija naučnoistraživačke djelatnosti, Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća i Nacionalna strategija intelektualne svojine.

Zavod za intelektualnu svojinu je od 2008. nadležan za ispitivanje prijave i ispunjenost uslova za priznavanje prava intelektualne svojine. Do sada je registrovano 767 patenata, od čega su 27 domaći i 740 strani nosioci ovih prava.

Posebna pažnja je usmjerena na komercijalizaciju rezultata istraživanja putem stimulisanja autora koji su registrovali patent ili inovativno rješenje. Prioritet u sufinansiranju imaju projekti koji imaju ostvarenu saradnju akademskog i privrednog sektora.

Podizanje svijesti o značaju prava intelektualne svojine je takođe u posebnom fokusu, kao i unaprijeđenje obrazovanja o pravima intelektualne svojine na univerzitetima, posebno na tehničkim fakultetima. Crna Gora učestvuje kao posmatrač u Radnoj grupi za transfer tehnologija i spremna je da preduzme neophodne mjere i prilagodi svoju Strategiju kako bi se povećao broj patenata i komercijalizacija rezultata istraživanja kroz prava intelektualne svojine.

5. UČEŠĆE CRNE GORE U EVROPSKOM ISTRAŽIVAČKOM PROSTORU (ERA)**Integracija u ERA**

Integracija naučnoistraživačke zajednice u Evropski istraživački prostor (ERA) i jačanje učešća Crne Gore u okvirnim istraživačkim programima Evropske unije je jedan od najznačajnijih prioriteta koji je utvrđen u Zakonu o naučnoistraživačkoj djelatnosti. Crna Gora je imenovala predstavnike u upravljačkim tijelima ERA, tako da: redovno učestvuje u Odboru za Evropski istraživački prostor, kao i u drugim tijelima koja nadgledaju različite aktivnosti Evropske unije u oblasti istraživanja i inovacija, prvenstveno u Upravljačkoj grupi za ljudske resurse i mobilnosti; Strateškom forumu za međunarodnu naučnu i tehnološku saradnju; Upravnom odboru Udruženog istraživačkog centra; Evropskom strateškom forumu za istraživačku infrastrukturu; Stalnom komitetu za poljoprivredna istraživanja, i Grupi visokih predstavnika zemalja članica Evropske unije i FP7 pridruženih zemalja za nanonauke i nanotehnologije.

Cilj: 3% BDP

Crna Gora je svjesna značaja nauke, istraživanja i inovacija u ostvarivanju cilja „društva zasnovanog na znanju“ i povećanju ekonomske konkurentnosti na održiv način.

Povećan je nivo ulaganja u istraživanje i razvoj u Crnoj Gori sa 0,13% BDP u 2010. na projektovani nivo od 0,43% BDP u 2012. Crna Gora je postavila za cilj dostizanje nivoa od 1,4% BDP ulaganja u istraživanje do 2016.

U Zakonu o naučnoistraživačkoj djelatnosti, iz decembra 2010., utvrđeni su novi instrumenti, kojima se jača naučnoistraživačka djelatnost i podstiče saradnja privatnog i državnog sektora. Kroz projekat Visoko obrazovanje i istraživanje za inovacije i konkurentnost 2012 – 2017, u okviru kojeg će se uspostaviti prvi Centar uspješnosti u Crnoj Gori, uključujući i program finansiranja krupnih kolaborativnih istraživačkih

grantova, usmjerenih na jačanje uspješnih istraživačkih timova, internacionalizaciju i povezivanje istraživanja i privrede, kroz tzv. naučnu komponentu projekta, opredijeljen je iznos od 7 miliona evra, koji takođe treba da doprinese povećanju ulaganja u istraživanja, a posebno ulaganja poslovnog sektora.

Donijeta je i odluka o reviziji Strategije naučnoistraživačke djelatnosti i definisanju novih ciljeva, instrumenata i mjera, koji će da doprinesu dostizanju zacrtanog cilja od 1,4% BDP, a ako se ukaže potreba i da se ista prilagodi novim razvojnim pravcima i iskustvima, prije svega, primjenjujući otvoreni metod saradnje Evropske unije.

Crna Gora je u potpunosti spremna da dalje doprinosi sveukupnom cilju Evropske unije za ulaganja od 3% BDP u istraživanja.

Izgradnja kapaciteta ljudskih resursa i mobilnost istraživača

Crna Gora je preduzela niz aktivnosti u cilju poboljšanja i povećanja mobilnosti istraživača, kao što su: dodatno finansiranje u naučnoistraživačkim projektima kojim se omogućava dolazak istraživača iz inostranstva; uspostavljanje nacionalnog portala Euraxess i podsticanje implementacije Evropske povelje za istraživače i Kodeksa ponašanja pri zapošljavanju istraživača. Sva tri univerziteta u Crnoj Gori potpisnici su Povelje i Kodeksa. Akcioni plan za mobilnost istraživača za period 2011 – 2012. je rezultirao povećanjem broja istraživača s 800 u 2010. na 1.191 u 2012. Sljedeći Akcioni plan za povećanje broja istraživača za period 2012 – 2013. usvojen je u martu 2012., u cilju jačanja saradnje akademskog i privrednog sektora. Crna Gora je u potpunosti spremna da pruži dalji doprinos ciljevima uspješnosti u oblasti ljudskih resursa Inovativne unije, koji se odnosi na povećanje broja istraživača i kvalitet njenih naučnika.

Istraživačka infrastruktura

Nacionalna istraživačka infrastruktura je prepoznata u sljedećim ključnim oblastima za Crnu Goru: informaciono komunikacione tehnologije, seizmologija i biologija mora. Vodeće ustanove u ovim oblastima su aktivni članovi međunarodnih organizacija i partneri u većim projektima Evropske unije i međunarodnim projektima, u kojima je istraživačka infrastruktura dostupna i mogu je koristiti svi partneri na projektima. Dio istraživačke infrastrukture koriste mala i srednja preduzeća kao podršku praktičnoj primjeni inovacija u privredi. Crna Gora je spremna da izradi plan za istraživačku infrastrukturu u skladu sa standardima ESFRI-ja.

6.ETIKA

Etiku u nauci reguliše Ustav Crne Gore i Zakon o naučnoistraživačkoj djelatnosti. Naučnoistraživačka djelatnost u Crnoj Gori je zasnovana na načelu slobode i autonomije naučnog rada, koji se obavlja uz poštovanje etičkih standarda i principa naučne istine i kritike, kao i principa etike i odgovornosti lica koja se bave naučnoistraživačkim radom za rezultate svog rada. Pored navedenih propisa, univerziteti u Crnoj Gori su, u svojim statutima, utvrdili obavezu usvajanja Kodeksa akademske etike. Za kršenje Kodeksa naučnik odgovara pred Sudom časti.

Sistem etičke revizije u oblasti nauke u Crnoj Gori je decentralizovan. Naime, naučna vijeća fakulteta i instituta razmatraju sve predloge projekata, prije podnošenja prijave za

sufinansiranje projekata, uz poseban osvrt na poštovanje etičkih pravila. Kada se radi o projektima iz oblasti medicinskih nauka, zahtijeva se dvostruka provjera poštovanja etičkih pravila, koju ne vrši samo naučno vijeće, nego i Etički komitet za medicinska istraživanja. Prihvaćena je inicijativa i pokrenuta procedura za formiranje etičkih odbora na svim univerzitetima u Crnoj Gori.

7. AKTIVNOSTI U NAUCI I DRUŠTVU

Crna Gora posvećuje posebnu pažnju sistematskoj i kontinuiranoj promociji nauke i povećala je ulaganja u toj oblasti. Aktivnosti su uglavnom usmjerene na promociju naučnoistraživačkog rada, vidljivost nauke u društvu, i značaj povezivanja crnogorskih naučnoistraživačkih ustanova sa drugim nacionalnim i evropskim agencijama za promociju nauke i istraživanja. Crna Gora posebno tretira pitanje rodne ravnopravnosti u nauci. Broj naučnika i naučnica u Crnoj Gori približno je jednak (rodni paritet), kao i procenat učešća rodova u različitim oblastima naučnoistraživačke djelatnosti.

8. ISTRAŽIVAČKI FOND ZA UGALJ I ČELIK

U Crnoj Gori postoji proizvodnja uglja i čelika. Ugalj predstavlja najznačajniji neobnovljivi izvor energije Crne Gore, dok proizvodnja čelika predstavlja značajan segment privatnog industrijskog sektora. Crna Gora u ovom trenutku nema posebni istraživački fond za ugalj i čelik, ali se na nivou fakulteta realizuju istraživanja u ovoj oblasti. Crna Gora je spremna da učestvuje u Istraživačkom fondu za ugalj i čelik, nakon pristupanja. U tom smislu, spremna je da obezbijedi eksperte za ocjenu prijave projekata po pozivima koje objavi Istraživački fond za ugalj i čelik, u godinama prije nego što postane član Fonda.

9. BIOEKONOMSKA, BIOTEHNOLOŠKA I ISTRAŽIVANJA U POLJOPRIVREDI

Istraživanja u biotehnologiji i poljoprivredi predstavljaju jedan od najznačajnijih nacionalnih istraživačkih prioriteta. Zakonodavni i strateški okvir regulisan je u sljedećim dokumentima: Zakonu o naučnoistraživačkoj djelatnosti, Zakonu o poljoprivredi i ruralnom razvoju, Strategiji naučnoistraživačke djelatnosti, Strategiji razvoja proizvodnje hrane i ruralnih područja (2007 – 2013), Nacionalnom programu očuvanja i održivog korišćenja poljoprivrednih genetičkih resursa, sa pratećim Akcionim planom (2008 – 2013), i Nacionalnoj strategiji biodiverziteta s pratećim Akcionim planom (2010 –2015). U ovim strateškim dokumentima su definisani osnovni prioriteti istraživanja, koji se uglavnom realizuju na Univerzitetu Crne Gore – Biotehničkom fakultetu i Institutu za biologiju mora, Univerzitetu Donja Gorica, i kompaniji 13. jul Plantaže. Naučnoistraživačka zajednica u ovoj oblasti raspolaže sa 61 istraživačem, od kojih 51 radi na Univerzitetu Crne Gore – Biotehničkom fakultetu. Crna Gora je povećala ulaganje u istraživanja u ovoj oblasti u projektnom ciklusu 2012 – 2015 za 26.96% u odnosu na projektni ciklus 2008 – 2010. Crna Gora učestvuje u više multilateralnih programa i projekata kao što su: FP7, EUREKA, COST, SEE-ERA.NET.PLUS, kao i u bilateralnoj saradnji s više zemalja.

Crna Gora je usvojila različite propise koji regulišu uzgoj i proizvodnju sadnog materijala i zaštitu vrsta, u skladu sa pravilima Međunarodne unije za zaštitu novih biljnih sorti (UPOV).

Crna Gora je u završnoj fazi pristupanja UPOV-u; ima status posmatrača u Savjetu UPOV-a; članica je Međunarodne organizacije za zaštitu bilja; primila je poziv za članstvo u Evropskoj i mediteranskoj organizaciji za zaštitu bilja. Crna Gora je imenovala svog predstavnika i aktivno učestvuje u Stalnom komitetu za poljoprivredna istraživanja. Crna Gora je u potpunosti posvećena doprinosu u realizaciji bioekonomije i preduzima aktivnosti identifikovane u Planu Evropske unije.